

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Pvm
5.6.2017

Nro 436/00.01.05.00/2017

Viite:
OKM/13/101/2017
24.4.2017

Asia:

Jyväskylän yliopiston lausunto luonnoksesta Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perusopetuslain väliaikaisesta muuttamisesta – toisen kotimaisen kielen kokeilu

Jyväskylän yliopisto esittää lausuntonaan seuraavan.

Jyväskylän yliopisto pitää erittäin tärkeänä suomalaisten kielivarannon kasvattamista, ja tästä syystä tervehtisimme ilolla kaikkia sellaisia pyrkimyksiä, jotka tähtäävät koulujen kielivalikoiman laajentamiseen. **Jyväskylän yliopisto suhtautuu kuitenkin erittäin suurin varauksin lausunnolla olevaan hallituksen ehdotukseen, koska pelkäämme useastakin syystä, että toteutuessaan tämä ehdotus toimisi pahimmillaan tarkoitustaan vastaan eli kaventaisi suomalaisten kielitaitovaroja entisestään sen sijaan, että laajentaisi sitä.** Perustelemme seuraavassa laajemmin varauksellisuutemme taustalla olevia seikkoja.

Ehdotuksen lähtöolettamus epärealistinen

Lähtöolettamus hallituksen ehdotuksessa on, että ruotsin kielen vapaaehtoisuuden kautta oppilaat valitsevat muita kieliä. **Ei kuitenkaan ole minkäänlaisia todisteita siitä, että ruotsin kielen vapaaehtoisuus lisäisi muiden kielten opiskelua.** Esimerkiksi ruotsin kielen vapaaehtoisuus ylioppilaskirjoituksissa vuodesta 2005 lähtien on aiheuttanut merkittävän pudotuksen ruotsin kielen ylioppilastutkintoon osallistuvien lukumäärässä, samalla kun myös muiden kielten kirjoittajien määrä on laskenut radikaalisti. Saksaa ja ranskaa opiskelevien lukiolaisten määrä on puolittunut vuodesta 2001 vuoteen 2009. Sama suuntaus on koskenut venäjää. Vuonna 2001 luki 66 % lukiolaisista kolmea tai useampaa kieltä. Vuonna 2009 enää 53,5 % luki vähintään kolmea kieltä.

Ehdotuksen tuomat ongelmat osallistuville kunnille

Jyväskylän yliopisto korostaa lisäksi, että kokeilussa on ennakoitavissa haasteita nykyistä laajempaa kielivalikoimaa tarjoaville kunnille, vaikkakaan ehdotuksessa ei tarkemmin määritellä, mitä nämä ruotsin sijaan opiskeltavat kielet voisivat olla ja minäkäläisin ehdoin niiden opetusta tarjotaan. Ehdotus takaa ruotsin opintoja haluaville opiskelijoille myös ruotsin oppimäärän, eli kuntien kustannukset nousevat jo kielten lisätarjonnan vuoksi. Myös pätevien opettajien rekrytointi ja mahdollinen täydennuskouluttaminen tulee huomioida kustannuksissa. Nykyinen toisten vieraiden kielten vähäinen tarjonta eri kunnissa on myös vaikuttanut pätevien opettajien määrään kentällä. Kokeilu ei välttämättä säästä resursseja uudelleen suunnattavaksi kunnan tasolla. Ei myöskään ole takeita siitä, että se lisäisi nimenomaan Suomessa vähän opiskeltujen kielten osaamista - ainakaan jos niillä kielillä tarkoitetaan esimerkiksi kiinaa, portugalia, arabiaa jne. Näiden tarjonta on myös opettajien ja materiaalien tarjonnasta kiinni.

Kokeilun taustalla olevasta ajatuksesta laajentaa kielivalikoimaa ja sitä kautta suomalaisten kielivarantoa ei ole mitään varmuutta, sillä tarjotun kielivalikoiman laajuuteen vaikuttaa ensisijaisesti kuntien taloudelliset mahdollisuudet järjestää laajaa kielikoulutusta.

Ongelmat yksittäisen oppijan näkökulmasta

Yksittäisen oppijan näkökulmasta kokeiluehdotus ei anna takeita katkeamattoman opintopolun jatkumisesta. Jo asuinkunnan vaihtuminen kokeilukunnasta ei-kokeilukuntaan tulee tuomaan mukanaan omat haasteensa. Vaikeuksia kokeiluun osallistuneiden opiskelijoiden opintopoluilla tulee eteen viimeistään korkeakouluopintoihin siirryttäessä, sillä vapauttamissäädökset koskevat esityksen mukaan vain toisen asteen opintojen suorittamista. Esityksessä todetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö turvaa riittävät resurssit toisen kotimaisen kielen opetukseen kokeilun osallistuneille heidän suorittaessaan korkeakouluopintoja, jotta opiskelijalla on mahdollisuus saavuttaa korkeakoulututkintoon sisältyvä riittävä kielitaito ja kelpoisuus hakea valtion virkoihin. Tämä muuttaa olennaisella tavalla korkeakoulujen kieltenopetuksen luonnetta akateemisen kielitaidon rakentajasta alkeiskurssien tarjoajaksi. Matka nollatasosta virkamiestasoon on pitkä ja vie aikaa - pidentää kokeiluun osallistuneiden opintoja ja väistämättä laajentaa heidän tutkintonsa myös yli tutkintojen maksimiläajuksien.

Seuranta ei ole tutkimusta

Lakiehdotuksessa puhutaan kokeiluun liittyvästä tutkimustoiminnasta, mutta sitä kuvataan lähinnä seurantatyypisenä määrällisenä raportointina. Tämän kaltainen yhteiskunnallisesti merkittävä kokeilu tulee kuitenkin ankkuroida tutkimuksellisesti asiaa tuntevien tahojen toimintaan ja rahoittaa myös tutkimusta osana kokeilua. Jollei kokeiluun kytketä asiaa monipuolisesti tuntevien tahojen toteuttamaa tutkimusta jo heti sen alkumetreiltä lähtien, kokeilu ei tule lisäämään ymmärrystä kielivarannon laajentamiseen liittyvästä problematiikasta.

Poliittisten päätöksentekijöiden vastuu uudistusten pitkäaikaisista vaikutuksista

Toivottavaa on, että poliittiset päätöksentekijät huomioivat päätöksensä pitkäaikaiset seuraamukset ja kantavat vastuunsa suomalaisen koulutuskentän tulevaisuusorientoituneessa kehittämisessä, eivätkä anna hetkittäisten poliittisten virtausten johtaa päätöksiin, joilla on vaikutusta suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteisiin. **Euroopan tasolla plurilinguaalinen tavoite 1+2 (äidinkieli plus kaksi muuta kieltä) tulisi olla myös Suomen kaltaisen pienen kielialueen tavoite. Tällaisilla yksittäisiä kieliä koskevilla päätöksillä ja kokeiluilla pahimmillaan kavennetaan suomalaisten kielitaitovarantoa entisestään.**

Yliopisto on lausuntoaan laatiessaan käyttänyt sitä arvokasta ja monipuolista asiantuntemusta, joka sillä on kielikampuksen kielten alueen toimijoissa humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa, kielikeskuksessa, kielten ja viestinnän laitoksella, Normaalikoulussa, opettajankoulutuslaitoksella ja Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa.

Rehtori

Matti Manninen